

ERM0623

23

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ

ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԷՆ ՄԻՆ

Ս. ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ ՏԵ ԿԻՒՍՄԱՆ

Գրեց ՆԵՐՍԷՍ ՅՈՎՍԷՓ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

« Ո՛չ բաղձանք խաղաղութեան
և ո՛չ սպառնալիք պատերազմի զմեզ
ազատ չեն կացուցաներ մեր պար-
տականութիւններէն հանդէպ ճշ-
մարտութեան » :

ԼՈՒԴՈՎԻԿՈՍ ՎԷՕՅԵՈՅ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յ. Մ. ՍԵՐՍՅԱՆ

1934

Setyan

ԱՌ ԲԱՐԵՊԱՇՏ ԵՒ ԲԱՐԵՍԷՐ ԱՆՁՆ

ԱԶՆՈՒԱՇՈՒՔ ՅՈՎՍԷՓ ԷՖ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

*
* *

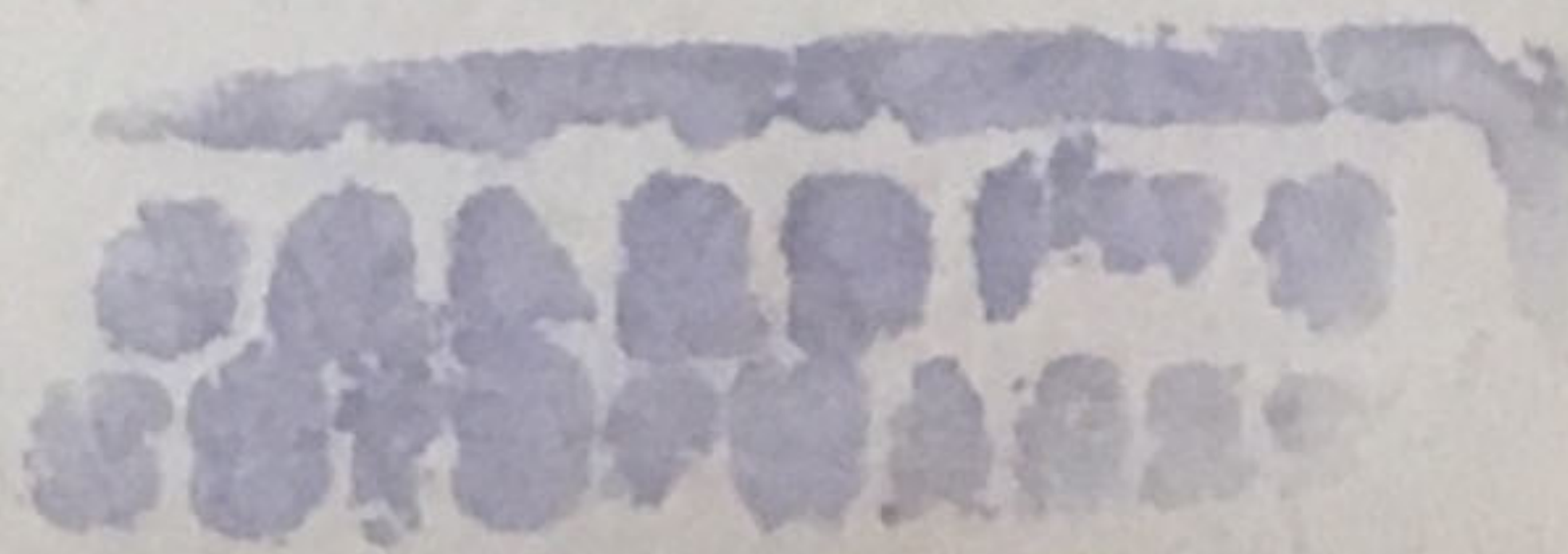
Տրկարացումն հաւատոյ մեծ տրտմութեամբ կը տեսնէք,

Բայց երբ գոփուին բեմերէ վատաբարոյք եւ դժնէք,
Երբ պաշտօնեայք խորանին պարտուց ուղին ցոյց չեն տար՝

Ժողովրդոց բարւոքման չըլինելով հոգատար,
Ո՛հ, այն ատեն անպատում վշտերու մէջ է թաղուած՝
Նոր աղիտից երկիւղիւ՝ Ձեր սիրտն ազնիւ դիւրազգած,
Դուք ո՛չ շահու հետամուտ, եւ ո՛չ փառքի տենչացող,
Կը փափաքիք որ յաւէտ յիսուսաւանդ լոյսն ու ցօղ,
Բեղնաւորեն սրբաճոխ անդն ու պարտէզ Ձեր հոգւոյն.
Ճշմարտութեան արեւուն խնկարկունիք մշտարթուն՝
Ո՛չ են սիւներ ապաքէն, որովք կանգնին ցեղ եւ տուն:
Երկնից վըսեմ ճոխութեանց ի զո՛ւր բացուած են
գանձեր,

Մահկանացուք երբ տըխու՛ր կիրքերն իրենց չեն սանձեր,

Ջրկին բախտէն լինելու վիճակակից զըւարթնոց,

Բղխէ երկիրն ալ թոյն՝ ատելութեան զերթ հրնոց :
 Խաղաղութեան եւ սիրոյ բառերն անշուշտ դեռ լսուին ,
 Քայց չեն թողուր ո՛չ մի հետք ինչպէս փոշի մը հոսկին :
 Սակայն Աստուած գըթալով վշտաչարչար մարդկու-
 թեան ,

Հաճի առնուլիսկ գործիք՝ շիրիմներէն անկենդան ,
 Քասէն կարգ յօրինէ , դաշնակութիւն աղմուկէն ,
 Չարը՝ բարւոյ տիրաբար , փոխէ սիրոյ ոխն ու քէն :
 Անոր կամաց պաշտելի ո՞վ յանդգնի գու խափան ,
 Հրրամանաց գործադրող են բիւրք բիւրուց սրը-
 բարան :

Դոմինիկոս վեհաշունչ , եւ Քարոզիչք անձնուրաց ,
 Բարիքն իրենց լուսայորդ մինչեւ Հայոց եւ Վրաց՝
 Տարածելով մըտադիւր ժողովրդոց , կըղերին ,
 Ըստ բաղձանաց Ձեր հոգւոյն , շունչ մը դրա՛խտէն
 մեզ բերին :

Հետեւելով մենք անոնց իտէալին գերազանց ,
 Նախանձելի՛ անուէն Հայ ընենք դարուց եւ ազանց :

Ն. Յ. Վ. Փ.

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԷՆ ՄԻՆ

Ս. ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ ՏԸ ԿԻՒՍՄԱՆ

Հին և նոր սուրբերու մէջ եթէ կայ մին որ ամենէն աւելի օգտակար եղած է մարդկութեան, և որոյ կեանքն ամբողջ «սիրոյ ներգործութիւն մը եղած է յարատե», այն ալ Քարոզիչ Եղբարց հիմնադիրն է անշուշտ: Կ'արժէ որ տեսնենք գէթ համառօտիւ իւր հոգւոյն երկնային գեղեցկութիւնը՝ ինչպէս և իւր գործոց ճոխութիւնն ու շքեղութիւնն անզուգական:

Ա.

Դոմինիկոս ծնաւ 1170ին ի Սպանիա, հին Գաաղիլլայի քաղաքներէն միոյն մէջ, որ կը կոչուի Գալահորա: Իւր հայրն էր Փելիքս Կիւսման, որ կը սերէր Բրիտանիոյ դուքսերէն, որոնք յընթացս դարուց՝ խընամութիւն ունեցան Սպանիոյ և Բորդուկալի արքայից հետ: Մայրը կը կոչուէր Յովհաննէս, Ազայի նշանաւոր ասպետներու սերունդէն: 1318էն ի վեր իւր տապանագրին մէջ նշանակուած է Սեբուհի բառը, հա-

ւանօրէն ժողովրդին ձայնով և ո՛չ Գերագոյն Քահա-
նայայեցեալին վճիռով :

Այս երջանիկ ծնողք ուրիշ զաւակներ եւս ունե-
ցած են. առաջինն է Անտոն, որ քահանայ ձեռնադ-
րուեցաւ, և իւր հարստութիւնն աղքատաց բաժնելով,
իրեն բնակութիւն ընտրեց հիւանդանոց մը, ուր հո-
գեւոր և մարմնաւոր ծառայութիւններ մատուցանելով
տառապելոց, քրիստոնէական բարձր առաքինութիւն-
ներով փայլեցաւ, և յետ մահու հրաշքներ անգամ գոր-
ծելու կարող եղաւ : Երկրորդն էր Մանէս, որ կրօնա-
ւորութիւն ընտրեց իւր եղբօր հիմնած Միաբանու-
թեան մէջ, ուր անստղիւտ վարուք և հոգելից քարո-
զութեամբ՝ յարգելի եղաւ ամենուն : Երրորդ որդւոյն
անվտանգ ծննդեան համար, մայրը Սիլուսեան Ս. Դո-
մինիկոսի եկեղեցւոյն մէջ կատարեց իննօրեայ ջերմե-
ռանդութիւն մը որ չէր աւարտած տակաւին, երբ Ե-
րանելի Արքայն անոր երեւցաւ կրօնաւորի զգեստով
ու երկնային պայծառութեամբ, և ըսաւ թէ իւր ա-
պագայ որդին սրբութեամբ և վարդապետութեամբ պի-
տի լուսաւորէր բոլոր աշխարհ, և պիտի մխիթարէր
Եկեղեցին Քրիստոսի : Ուրիշ անգամ մը երազ տեսաւ,
յորում կը թուէր իրեն կրել իւր որովայնին մէջ փոք-
րիկ շնիկ մը, բերանը բռնած ջահ մը որ հուր կը
ժայթքէր աշխարհի չորս կողմը : Սորհրդանշան մըն էր
այս, որ կը գուշակէր թէ այդ զաւակը պիտի գոռար
մի օր ընդդէմ վրիպանաց և մոլութեանց, բոլոր թա-
շաւորութիւնները պիտի լուսաւորէր իր պայծառու-
թեամբ, և սիրոյ կրակը պիտի վառէր վերստին ան-
հատից և ժողովրդոց սրտերուն մէջ :

Ըստ աւանդութեան ուրիշներ տեսան նաև նորա-
ծին մանկան ճակատը աստղ մը, որ իւր լոյսով կը գե-

բացանցէր երկնից բոլոր աստղերը, և իւր ճառագայթները կը սփռէր ընդհանուր երկրի վրայ: Օր մըն ալ Ս. Պատարագի ժամանակ քահանայն փոխանակ ըսելու «Խաղաղութիւն ընդ ձեզ»՝ մանկան դառնալով կըրկնեց երկնային ներշնչութեամբ. «Ահա Բարեկարգիչն Եկեղեցւոյ»:

Դէպքերը պիտի չուշանան արդարացնելու բոլոր այս բարեգուշակութիւնները: Երախային վրայ միայն տարիքն ու հասակն էին մանկական: Ամենէն լուրջ ծերունւոյն հետ կրնար մրցիլ իւր համեստութեամբ, ծանրաբարոյ խոնարհութեամբ և ժուժկալութեամբ: Շատ կանուխէն մասնաւոր հակամիտութիւն ցոյց տըլաւ մարմնաւոր մահացուցմանց, գիշերներն իսկ աղօթքի ելնելով և գետնախշտի լինելով յաճախ: Իւր առաջին կրթութիւնն ստացաւ բաց ի ծնողքէն, աւագերէց հօրեղբօր մը ձեռամբ, որ սիրով նուիրեց անոր իւր ժամերն՝ Աստուծոյ մեծ ծառայ մը պատրաստելու վստահութեամբ:

Տասնեւչորս տարեկան սկսաւ յաճախել Բալենսիայի Համալսարանը: Աստուածաշունչ գրոց և Սրբազան Հարց ծանօթութեան միացուց ճարտասանութիւն, իմաստասիրութիւն և աստուածաբանութիւն: Վեց տարի նուիրեց այս ուսմանց մեծ յաջողութեամբ, առանց իւր հոգեւոր կրթութիւններէն բան մը պակսեցնելու, որոնց մէջ գերբնական լոյսեր կ'ընդունէր իրեն և այլոց համար: Կը սիրէր մանաւանդ լոութիւն և մենուութիւն, որք սուրբերու երկու մեծ ոյժերն եղած են միշտ: Կը խորշեր յոռի ընկերներէ և աւելորդ այցելութիւններէ, երկու մեծ վտանգներն անխոհմներու և աշխարհասէրներու, որք հոն կը կորսնցնեն անմեղութիւն և բարեպաշտութիւն: Յետին աստիճան նա-

խանձախնդիր էր հրեշտակային մաքրութեան, զոր անվըթար պահելու համար ամեն միջոց կը գործածէր, ինչպէս խոնարհութիւն, ժուժկալութիւն, մահացուցում, և մանաւանդ սէր գորովալիր առ Ս. Աստուածածին, որ կը կոչուի «Կոյս կուսանաց և Թագուհի ողջախոհութեան» :

Իւր ամբողջ կեանքին մէջ գթալիր կարեկցութիւն մը զգաց միշտ ամեն տեսակ վշտակիրներու հանդէպ : 1191ին երբ սաստիկ սով մը կը սպառնար աւերակ դարձնել Եւրոպան, ի նպաստ կարօտելոց վաճառեց իւր կարասիները, և նոյն իսկ իւր գիրքերը, ինչ որ չնչին զոհողութիւն մը չէր իրեն պէս ընթերցասէր և ուսումնաստենչ երիտասարդի մը համար : Իւր օրինակին հետեւելով քաղաքին ամենէն հարուստները բացին իրենց սրտին հետ արկղերն ու շտեմարանները : Իւր անեզր գութն ու աղքատասիրութիւն հանրածանօթ ըլլալով, կին մը եկաւ արտասուալից՝ ողորմութիւն խնդրել իրմէ վճարելու համար փրկանքը իւր եղբօր զոր գերի ըրած էին Մաւրիտանացիք : «Ոսկի և արծաթ չունիմ, բայց մի՛ վհատիր, աշխատիլ կրնամ : Զիս առաջարկէ՛ Մաւրիտանացւոց եղբօրդ փոխարէն, կ'ուզեմ գերի ըլլալ իւր տեղը» : Խեղճը զարմացած, չհամարձակեցաւ ընդունիլ, բայց հրեշտակաց ձեռքերը արձանագրեցին կենաց մատենին մէջ Դոմինիկոսի վարուց գեղեցկագոյն դրուագներէն մին :

Իսկ ի՞նչ ըսել իւր կարեկցութեան մասին, երբ կարօտութիւնք հոգեւոր էին : Ամենէն դժնդակ ապաշխարութեանց առջև չէր ընկրկէր երբեք, և կը նուիրէր ինքզինքն աստուածային արդարութեան խստութեանց՝ մեղաւորներու դարձին համար : Ու այս այն աստիճան որ խօթացաւ մերձ ի մահ, որմէ ազատեցաւ Սպանիոյ

Առաքելոյն Ս. Յակոբայ հրաշալի բարեխօսութեամբ Է
 Գործածեց նաև իւր երկնապարզև պերճախօսու-
 թիւն հոգիները մեղքէ և ունայնութիւններէ հեռացը-
 նելու և Աստուծոյ մօտեցնելու համար: Երիտասարդ
 իշխան մը Գոնրա էփինոն, իւր յորդորներէն ազդուած,
 հրաժարեցաւ հաճոյքներէ և պատիւներէ, և եղաւ Սի-
 դոյի կրօնաւորներէն. անձնական արժանիքը միացեալ
 տոհմային ազնուականութեան բարձրացուցին զայն ար-
 բայի, և յետոյ եպիսկոպոսի ու կարդինալի աստիճան-
 ներուն:

Բ.

Հակառակ իր չքնաղ համեստութեան, Դոմինիկո-
 սի քաջակորով իմացականութիւնն, ուղղամիտ դատո-
 ղութիւնը և հմտութիւնը խորաթափանց՝ թագուն
 գանձեր չմնացին: Ամեն կողմէ կը դիմէին իւր լոյսե-
 րուն, ի մասնաւորի Ս. Գրոց և աստուածաբանութեան
 նրբին դժուարիմաց խնդիրներու մէջ: Իւր լուծումներն
 անդորրութիւն կը պարգեւէին խիղճերու. ամեն ոք
 համոզուած ըլլալով թէ իւր գիտասէր հոգին չէր շա-
 տանար երբեք վարկապարազի ուսումնասիրութիւննե-
 րով: Ինչպի՛սի խղճամիտ խնամքով կը պատրաստէր
 նաև իւր դասախօսութիւնները Բալենսիայի Համալ-
 սարանին, ուր ընտրուած էր ուսուցիչ Աստուածաշունչ
 Մատենից: Խոնարհ աղօթիւք կը խնդրէր օգնութիւնն
 Անոր որ մինչ կը կուրցնէ հպարտները, լոյս և շնորհք
 կը սփռէ խոնարհներու վրայ:

Օգմայի եպիսկոպոսը, որոյ թեմին կը պատկանէր
 Դոմինիկոս, իւր կանոնիկոսաց ժողովը տեսակ մը կրօ-

նաւորութեան վերածած էր, որում անդամակցելով հաճոյք պիտի պատճառէր իւր Առաջնորդին: Սոյն բաղձանքը իբրև երկնից հրամանն ընդունեց, և քսանեւհինգամեայ կրօնաւորի զգեստն առաւ, սպիտակ պարեգօտ ու սև վերարկու: Սպիտակը խորհրդանշան անմեղութեան, ու սևը՝ սգոյ և ապաշխարութեան: Համազգե՛ստ սխրալի զոր պիտի տայ մի օր իւր հոգեւոր որդւոց և դստերաց, և որ ցարդ աւելի քան եօթն դարեր աշխարհի շրջանն է ըրած, ամենուրեք սփռելով մաքրութիւն և ոգի ապաշխարութեան, և հոգիները բարձրացնելով երկնատենչ փառասիրութեանց և ամենէն վսեմ իտէալներու:

Այս նոր կեանքը նոր գրգիռ մը եղաւ՝ ներքին առաքինութիւններն ինչպէս և առաքելաջան աշխատութիւնները բազմապատկելու, որոցմէ կաթողիկէներ, թերահաւատներ, հերձուածողներ, ամենքն ալ կ'օգտուէին մեծապէս: Քանիցս ուզեցին եպիսկոպոս ընել զայն, մերժեց միշտ նոյն պատասխանը տալով. «*Non me misit Dominus episcopare, sed praedcare*. Զիս չղրկեց Տերը եպիսկոպոսանալու, այլ փարոզելու»:

Առաջնորդը տեսնելով անոր գերազանցօրէն արդիւնալից գործունէութիւնը, ամենէն կարեւոր պաշտօնները կը յանձնէր, վստահ լինելով թէ արգելքներն իսկ միջոցներու պիտի փոխուէին այս անզուգահան Առաքեալին համար: Այսպէս անգամ մը ծովեզերքը քարոզած ժամանակ, ոչ-քրիստոնեայ ծովահէններ զինքը գերի բռնեցին: Հազիւ թէ նաւը կը մտնէ, մաստկաշունչ մրրիկ մը կը ծագի սպառնալից, ծովահէնք կը վախնան՝ իբրև աստուածասաստ պատիժէ մը, քրիստոնէութիւնը կ'ընդունին, և Ս. Դոմինիկոսի աղօթքը կը հանդարտեցնէ իսկոյն կատաղի ալիքները ծովուն:

Դառնալով իւր քարոզութեանց ի Գասդիլլա և յԱրակոն, բազմաթիւ հրաշքներ ու դարձեր ըրաւ Հրեշտակաց Թագուհւոյն ջերմեռանդութեամբն: Ալֆոնս Գասդիլլայի թագաւորը բոլորովին փոխեց իւր վարքը, դիմելով Ս. Աստուածածնի հզօր պաշտպանութեան: Ուրիշ Ալֆոնս մը թագաւոր Լէոնի և Կալիցիոյ, իւր ոճիրներով արժանի եղած էր յաւիտենական դատապարտութեան. բայց խոստանալով հաւատարիմ մնալ Ս. Աստուածածնի ջերմեռանդութեան, քաւեց ու դարմանեց իւր յանցանքները, և ապրեցաւ իբրև բարի քրիստոնեայ: Դեռ քանի՛նք որոնք իրենց վարուց ուղղութիւնը կ'ապահովէին այս քաղցր ջերմեռանդութեամբ, որ արդա՛րև նշման մ'է նախասահմանութեան:

Տիեկոյ տէ Ազէվէտոյ եպիսկոպոսը թաղաւորին հրամանաւ և կարեւոր դեսպանութեամբ մը՝ երբ Ֆրանսա կ'երթար, ուզեց հետն առնուլ Դոմինիկոսը: Դուրսը մէջ խորին վիշտ մը զգացին՝ տեսնելով ահաբալի չարիքը զոր Ալբիկեան հերետիկոսները կը գործէին հոն, տարածելով լիաբուռն իրենց թոյնը մահաբեր: Նախախնամական տրամադրութեամբ մը իրենք իսկ հիւր եղած էին անոնցմէ միոյն բնակարանը: Սուրբը զօրաւոր փաստերով և հոգեւից յորդորներով յաջողեցաւ դարձի բերել այդ մոլորեալ ոչխարը. ինչ որ խրախոյս մը եղաւ իրեն պայքարելու քաջութեամբ՝ այդ ազիտաբեր հոգեկորոյս մոլորութեան դէմ: Այսպիսի առաքելութեան մը մեծամեծ օգուտները կանխատեսելով, երբ Հռոմ գացին, եպիսկոպոսը խնդրեց իննովկենախո Գ. մեծանուն և մեծագործ Հայրապետէն ընդունիլ իւր հրաժարականը, և բոլորանուէր մարտնչիլ ընդդէմ հերետութեան և անհաւատութեան: Սակայն Եկեղեցւոյ

Գերագոյն Պետր չուզեց զրկել կարեւոր թեմ մը այն-
 քան բարեմասնութիւններով օժտեալ առաջնորդէ մը,
 հաւանեցաւ միայն որ երկու տարի մնայ ի Հանկտոգ,
 ուղղափառ Հաւատոյ ի պաշտպանութիւն, իւր երեք
 պատուիրակներուն հետ, որ են Առնօ, Արքայ Սիդոյի,
 Պետրոս տը Գասդէլնօ, և Ռոտոլֆ, կրօնաւոր Ֆրուատ-
 ֆոնի: Մեկնելով ուրեմն Հռոմէն, եկան ի Մոնրելիէ,
 ուր ժողովուած էին Քահանայապետին ներկայացու-
 ցիչները, որոնք ամեն ջանք ի գործ դրած էին արդէն
 հոգեւ պան մոլորութիւնը նուաճելու համար. բայց ար-
 դիւնքն հեռի էր տակաւին բոլորովին գոհացուցիչ լի-
 նելէ: Ուստի կը խորհէին թէ անհրաժեշտ էր գտնել
 աւելի ազդու միջոցներ: Ս. Դոմինիկոս ի խնդիր այս
 միջոցներուն՝ դիմեց աղօթքի: Աստուած որ կը լսէ
 խոնարհներու և մաքուր սրտերու աղերսանքն, իմա-
 ցուց թէ սուրբ նպատակին յաջողութեան համար հարկ
 էր նմանիլ Առաքելոց կեանքին, ճամբորդել հետիոտն,
 առանց պերճանքի, առանց դրամոյ, առանց պաշարի,
 և կատարեալ անձնալքումով աստուածային Նախախ-
 նամութեան: Քարոզութիւնը պէտք էր ըլլալ աւելի
 օրինակով քան խօսքով, և այդու ըմբերանել եկեղեց-
 ւոյ թշնամիները, որոնք կը պարծենային իրենց իրա-
 կան կամ կեղծ աղքատութեամբ և պարզութեամբ:
 Սուրբը այս ներշնչութիւնները հաղորդեց եպիսկոպո-
 սին, որ Սիւնհոդոսի մէջ պարզեց զանոնք: Նախ հա-
 մամիտ չգտնուեցան Սիւնհոդականք, առաջարկուած
 միջոցները ծայրայեղ գտնելով: Բայց եպիսկոպոսը և
 Դոմինիկոս պատասխանեցին ամէն առարկութեանց,
 և առաջարկեցին որ նախ իրենք սկսին այս առաքե-
 լական անձնանուիրումն ու անձնուրացութիւնը, և
 Սպանիա վերադարձուցին ծառայները, արդու զարդերը,

և ամեն ինչ որ կը ծառայէր հանգստաւէտ, փափկասուն կենցաղի և ցուցամոլութեան կամ անձնասիրութեան: Եւ սկսան քարոզել Աւետարանի ճշտարտութիւններն անվեհեր համարձակութեամբ, և յուզիչ պերճախօսութեամբ որ բարի օրինակէն միայն կը բղխի: Պտուղներն արտաքոյ կարգի առատ եղան. ուր որ կը քարոզէին այս եռանդուն Առաքեալները, ժողովուրդը կերպարանափոխ կ'ըլլար: Ճշմարտութեան յաղթանակը դուն ուրեք եղած է աւելի փառաւոր: Նորագարձները քաջութիւնը միացնելով անկեղծութեան և ճշմարտասիրութեան, վտարեցին իրենց մէջէն գլխաւոր հերետիկոսները, որ կը կոչուէին Պոլտուին և Թիէրի:

Գ.

Սիդոյի արբահայրը վանական գործոց պատճառաւ մեկնած էր, Երանելին Պետրոս տը Գասդէլնօ թշնամիներէն անգթօրէն չարչարուած, անկարող կը զգար ինքզինք աշխատելու. Հետեւաբար առաքելութեան ամբողջ բեռը կը ծանրանար Ազէվէտոյի, Ռոտուլֆի և Դոմինիկոսի ուսերուն վրայ: Աղանդաւորաց զէնքերն չին գիրքեր յօրինուած՝ Աստուծոյ և Սրբոց դէմ լի հայհոյութեամբ, նախատանօք և զրպարսուրիւններով — ինչպէս միշտ և ամենուրեք, — որոց կը պատասխանէր Դոմինիկոս բերանացի և գրաւոր: Այնչափ զօրաւոր և ջախջախիչ էին ապացոյցներն, որ մազիւ չափ տրամաբանութիւն և ուղղամտութիւն ունեցող անձ մը պիտի չժտէր հերքելու ձեռնարկել: Սուրբին գրութիւնը խնդրեցին՝ լրջօրէն և հանդարտ գլխով պատասխանելու պատրուակաւ: Սատանին՝ որ հայրն է հերետիկոսութեանց՝ բոլոր նրբամտութեամբն ու նեն-

գութեամբ քննեցին զայն, որ իրենց իսկ անժխտելի
թուեցաւ: Ուստի որոշեցին միաձայնութեամբ որ կրա-
կը նետուի այն, և եթէ չայրէր, ա՛լ ընդունէին թէ
հոն էր լաւագոյն վարդապետութիւնը: Բոցերու մէջ
նետուեցաւ և անվթար մնաց, ու երկրորդ հրաշք մը
եւս վրան աւելնալով բոցերը զայն դուրս նետեցին,
առանց իսկ գիր մը աւրելու: Բայց այս բիրտ խստա-
սիրտները չուզեցին տեղի տալ, և երկրորդ ու երրորդ
անգամ մ'ալ կրակի մատնեցին զայն, կարծես ուզելով
բանալ մրցում մը չարութեան ընդդէմ աստուածային
բարութեան և ամենակարողութեան: Այսպիսի յամա-
ռութիւն մը կը նշանակէր, ափսո՛ս, ստորագրել իրենց
յաւիտենական դատապարտութիւնը, ըստ որում աստ-
ուածաբանից վճիռ է. «Si miraculum non couvertit,
condemnat. եթէ հրաշքը դարձի չի բերեր զմեզ, կը
դատապարտէ»: Այս աստիճան ատելութիւն բարւոյն և
ճշմարտին կրնայ ունեց անհաւատալի իսկ թուիլ, բայց
ո՛չ առաջինն է և ո՛չ վերջինը մարդկային վրիպանաց
և ոճիրներու պատմութեան մէջ, Գողգոթայի և Փարի-
սեցւոց օրերէն մինչև Լուրտի և Էմիլ Զոլայի դէպքե-
րը: Այս հրաշքը պատահեցաւ ի Մոնրէալ, ինչպէս կը
յայտարարէ Պետրոս տէ վօտը. Սեռնէ իւր Ալբիկեանց
Պատմութեան մէջ:

Ի Տանժօ, Գուլուզի և Գարգանի միջև, Գոմինի-
կոս կրկին վիճաբանութիւն մ'ունեցաւ աղանդաւորաց
հետ, որոնք հաւանօրէն չէին իմացած Մոնրէալի մէջ
պատահածը, և առաջարկեցին երկու կողման զրուսած-
ներն ալ կրակը նետել՝ տեսնելու համար թէ ո՛վ էր
ճշմարտութեան քարոզիչը: Սուրբը վստահ աստուա-
ծային գթութեան՝ յանուն կաթողիկէից ընդունեց այս
առաջարկը: Խուռն բազմութիւն մը ժողովուեցաւ, դա-

տաւորներ որոշուեցան երկուստեք, մեծ խարոյկ մը վառուեցաւ, հերետիկոսին գրուածները մէջը նետուեցան, ու բոցերը զանոնք անմիջապէս լափեցին: Դոմինիկոսի գրուածներն ալ նետուեցան հոն երեք անգամ, և երիցս բոցերը զանոնք ետ տուին առանց իսկ գիր մը ջնջելու: Սոյն նշանաւոր հրաշքին տեղւոյն վրայ շինուեցաւ յետոյ Դոմինիկեանց վանք մ'իյիշատակ և յերախտագիտութիւն աստուածային ամենակարող բարութեան:

Սաստիկ սովու մը ժամանակ ծնողք ոմանք կը փորձուէին իրենց դուստրերը յանձնել հարուստ Ալբիկեանց, հաւատքի և յաւիտենական փրկութեան վտանգով: Սուրբը կ'ուզէր եթէ կարելի լինէր, ինքզինք վաճառել, և այդ դժբախտներուն օգնութեան հասնիլ: Աստուած, գոհ իւր սիրելւոյն դիւցազնական դիտաւորութենէն, ներշնչեց Նարպոնի և Դուլուզի եպիսկոպոսաց ինչպէս և ուրիշ բարեպաշտ ազնուականներու իրենց ողորմութիւններով վանք մը հիմնել, ուր Դոմինիկոս ժողովեց բազմաթիւ օրիորդներ, և իմաստուն կանոններով նպաստեց ո՛չ միայն անոնց փրկութեան, այլև յառաջագիմութեան և սրբութեան: Փանժօյի մօտ Բուուլի հա՛բաւաւոր վանքն է այս, հիմնուած 1207ին:

Այս թուականէն վերջ կը տեսնենք Օզմայի եպիսկոպոսը վախճանած սրբութեան անուշահոտութեամբ, երանելին Պետրոս տը Գասդէլնօ՝ հերետիկոսներու ձեռքով սպանուած, ուրիշ գործակիցք կամ մեռած կամ քաշուած ասպարէզէ, և առաքելութեան բեռը դրուած գրեթէ միայն Դոմինիկոսի ուսերուն վրայ: Հակառակ ոսոխներու արիւնառու ժողովութեան, աներկիւզ համար ձակութեամբ կը շրջէր քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, բոկոտն, առանց դրամի, առանց մարդկային պաշտպա-

նութեան : վառուած մարտիրոսութեան տենչանօք՝
կ'արհամարհէր ամեն արգելք ու որոգայթ, իւր վսեմ
հոգւոյն փառասիրութիւնն էր Աւետարանի լոյսը սրփ-
ռել, հոգիները բարոյական գերութենէ ազատել իւր
կեանքին վտանգով :

Ալբիկեանք բանավէճով և մտաւոր պայքարներով
ևեթ չէին շատանար. հուրի և սուրի կը դիմէին բար-
բարոսօրէն, —ինչպէս կը տեսնուի շատ անգամներ
մոլորութեանց տխուր պատմութեանը մէջ—, և քա-
ղաքներու, գիւղերու խաղաղութիւնը կը վրդովէին,
կրօնքի ստող և սրբապիղծ դիմակին ներքե : Օրինա-
ւոր պաշտպանութեան պարագայ մ'էր կաթողիկէից
համար, որոնք ստիպուեցան զէնք առնուլ յապոհովու-
թիւն իրենց կեանքին, պատուոյն և ազատութեան՝ ընդ-
դէմ ամբարիշտ ու անօրէն յարձակմանց : Ի լուր գոր-
ծուած ոճիրներու և երկնամարտ ապիրատութեանց
Ֆրանսայի թագաւորն եւս պարտք համարեց Աստուծոյ
և մարդկութեան թշնամիները զսպել զինու զօրու-
թեամբ :

Այս ամենը անպատում տրտմութեամբ կը յուզէին
Դոմինիկոսի սիրտը, որ չէր կրնար անտարբեր դիտել
ժամանակաւոր և յաւիտենական դժբախտութիւնները
բիւրաւոր ժողովրդոց : Գերբնական միջոցներն ան-
բաղդատելիօրէն գերազանց համարելով, կը յաւելուր
իւր մահացմունքը, գիշերաջան տքնութիւնները, դը-
նելով աւելի եռանդն ու կատարելութիւն իւր բոլոր
աղօթից մէջ : Երկնային իմաստութեամբ լուսաւորեալ
գիտէր թէ Ամենասուրբ Երրորդութեան առջև ամենա-
կարող է բարեխօսութիւնն Աստուծոյ Մօր, ուստի և
հեծութեամբ սրտի դիմեց՝ անոր մայրենի անսպառ գր-
ծոյն, որպէս զի հաճի սորվեցնել իրեն ազդեցիկ մի-

ջոց մը չարիքը պակսեցնելու և կրօնքի պատիւը
 փրկելու: Օր մը երբ սուլորականէն աւելի ջերմեռան-
 դութեամբ կը պաղատէր, յորդահոս արցունք թափե-
 լով, Հրեշտակաց թագուհին երեւցաւ իրեն, և ըսաւ.
 «Ինչպէս որ հրեշտակային Ողջունատուութիւնն սկիզբն
 եղաւ աշխարհի փրկագործութեան, պէտք էր նաև որ
 այս ողջունատուութիւնը լինէր սկիզբն հերետիկոսաց
 դարձին, թէ այսպէս քարոզելով Վարդարանը որ կը
 բաղկանայ յիսուն Ողջոյն քեզ Մարիամե, պիտի տեսնէր
 հրաշալի յաջողութիւնն իւր աշխատութեանց, և այդ
 յամառ աղանդաւորք պիտի դառնային հազարներով:»

Տեղական աւանդութիւն մը կը կարծէ թէ Տրէշի
 Տիրամօր սրբավայրին մէջ տեղի ունեցաւ այս տեսիլ-
 քը, բայց աւելի հաւանականը Բոույլի մատուռն է:

Դոմինիկոս հնազանդեցաւ այս ձայնին, և թողլով
 վիճաբանութիւնները, ինքզինք նուիրեց Վարդարանը
 քարոզելու, անոր 15 խորհուրդները բացատրելու, և
 Անարատ Կուսին արժանիքն ու մեծութիւններն հոչա-
 կելու: Անհաշուելի էին այն քարոզութեան պտուղնե-
 րը. քիչ ժամանակի մէջ յաջողեցաւ աւելի քան 100,000
 տնձեր ազատել դժոխքէն, հեռացնելով զանոնք աստ-
 ուածամարտ մոլորութիւններէ: Այսպէս սկսած է ամե-
 նօրհնեալ Վարդարանի ջերմեռանդութիւնն որ եղած
 է ցայսօր և պիտի մնայ ցվերջ աշխարհի Կաթողիկէ Ե-
 կեղեցւոյ մեծագոյն գանձերէն և երկնաճոխ հարստու-
 թիւններէն մին:

Դ.

Երբ Սիմոն տը Մոնֆօր, այս քաջարի զօրապետը
 նոր խաչակրութեան մը դլուխ անցնելով Դուլուզի
 չարագործներու բռնաբարութիւնները կը ջատմոյ

զսպել, Դոմինիկոս անգնահատելի ծառայութիւն մատոյց՝ ամբողջ բանակը բարեպաշտութեան յորդորելով, և Ս. Խորհուրդները պատշաճօրէն ընդունելու պատրաստելով զամենքը: Երկինք յայտնապէս իրեն հետ էր, ո՛չ միայն մեղքի դէմ կը կոուէր յաղթականօրէն, այլ և ամէն մի քայլ նշանք և սքանչելիք կը բղխէին իրմէ՝ ի մխիթարութիւն հաւատացելոց և ի հաստատութիւն ուղղափառ Կրօնի:

Հակառակ իրենց բարի կամեցողութեան, իւր գործակիցք յարատե վտանգներէ և հալածանքներէ յոգնած, չէին յօժարեր կրկէսին մէջ մնալ ցվերջ: Ամենէն գործնականն էր ունենալ աշակերտներ ուխտերով կապուած, որոց յարատեւութիւնը պիտի ապահովէր սկսուած բարեգործութեանց տեւականութիւնը: Այս դիտաւորութեամբ եկաւ ի Հռոմ, և խօսեցաւ Իննովկենտիոս Գ.ի, որ ի սկզբան չհաւանեցաւ նոր Միաբանութեան մը հիմնարկութեան: Բայց գիշեր մը խորհրդաւոր երազ մը տեսաւ. Հատերանեան Ս. Յովհաննու Մայր-Եկեղեցին էր որ կիսակործան՝ կը հանգչէր Դոմինիկոսի և Փրանկիսկոս Ասիզացւոյն ուսերուն վրայ. ընդդիմութիւնը դադրեցուց, և կոչելով իւր ներկայութեան ապագայ հիմնադիրը, քաջալերեց իմաստուն խորհուրդներով: Բայց Քահանայապետը վախճանելով 1216 Յուլիս 15ին, սուրբը հարկադրուեցաւ սպասել լաւագոյն օրերու ստանալու համար յաջորդին Հոնորիոս Գ.ի պաշտօնական հրամանագիրը: Չվհատեցաւ, և ի գործ դրաւ վեհանձնօրէն ամեն ինչ որ կրնար՝ հաճոյ լինելու համար երկնից, և փութացնելու բեղմնաւոր ժամը Նախախնամութեան՝ յիշելով անշուշտ յուսատու վճիռը մարգարէին. «Քաղցր է Տէր Ա. 7.):

Երբ օր մը կ'աղօթէր աշխարհի ամենէն հայակերտ սքանչելարուեստ Եկեղեցւոյն մէջ, մտքի վերացում (extase) մը ունեցաւ: «Տէրն մեր իւր փառաց մէջ, նստած գահու վրայ, երեք նիզակներ ի ձեռին, կը թըլէր ընդհուպ խոցել բոլոր մարդիկ և շանթահարել երկիրն համայն: Ս. Կոյսը նետուեցաւ անոր ոտքերուն, աղաչելով դադրեցնել իւր բարկութիւնը և ներել անոնց զորս փրկած էր իւր անգին արեամբ: Եւ որովհետև Դատաւորը զայրացած՝ կ'ըսէր թէ մարդոց ուճիրներն այնպէս ծայրայեղութեան հասած էին որ չէր կրնար չպատժել այլեւս անհնարին խստութեամբ: Մայրը ներկայացուց Որդւոյն իւր ծառայներէն երկու հոգի, Դոմինիկոս և Փրանկիսկոս Ասիզացի, վատահեցընելով թէ Աւետարանի այս հաւատարիմ պաշտօնէից քարոզութեամբ, և իրենց ու իրենց որդւոց բարի օրինակներով՝ այնպիսի երջանիկ փոփոխութիւն մը պիտի յառաջ գար մարդոց բարքերուն մէջ, որ իւր արդարութիւնը պիտի կրնար գոհ ըլլալ. ինչ որ ձգել տուաւ ձեռքի նիզակները, և զայն խաղաղեցուց կատարելապէս:»

Երկնային ուրախութեամբ լեցուած, անգամ մը եւս համոզուեցաւ թէ իւր ձեռնարկը պիտի վայելէր մեծ օրհնութիւններ, և թէ իւր որդիք միացած Փրանկիսկոսի որդւոց հետ պիտի հանդիսանային աշխարհի ճշմարիտ բարեկարգիչները, և զքրիստոնէութիւն պիտի փայլեցնէին սերովբէական սիրով և ամենազգի դիւցազնութեամբ: Թէ իրականութիւնն ի'նչպէս համապատասխանեց այս իտէալին՝ թո՛ղ խօսի այդ պանծալի Միաբանութեանց պատմութիւնն աւելի քան եօթն անգամ դարաւոր:

Հայր Հենրիկոս. Դոմինիկ Լագոռտէրի գրիչն ոսկե-

դէն՝ երկու խօսքի մէջ բիւրեղացուցած է անոնց ծը-
նունդն անմահ. «Յիսուս Քրիստոս նայեցաւ իւր մեզ
համար խոցուած ոտքերուն և ձեռքերուն, և այս նայ-
ուածքէն ծնան երկու մարդիկ, Ս. Դոմինիկոս և Ս.
Փրանկիսկոս Ասիզացի:» (*)

Նոր Միաբանութիւնը պաշտօնապէս հաստատուե-
ցաւ Ս. Աթոռոյ կողմանէ 1216 դեկտ. 22ին, Քարոզիչ
Նիքարց անուամբ: Այնուհետև Դոմինիկոսի գլխաւոր
հոգն եղաւ ոչինչ խնայել, ընելու համար իւր որդի-
ներն հոգելից անձեր, ճշմարիտ կրօնաւորներ և ընտիր
քարոզիչներ: Գիտութիւնն անհրաժեշտ ըլլալով կրօնի
պաշտօնէից, իւր քաղցրագոյն հաճոյքներէն եղաւ տես-
նել անոր մէջ սրբազան գիտութեանց և գրականու-
թեան ճաշակը:

Բաց ի հոգևով մեռեալներէ զոր սուրբը կը յա-
րուցանէր մեղաց գերեզմանէն, Հռոմի մէջ միայն՝ ե-
րեք մեռեալներու յարութիւն պարգեւեց: Ականատես
վկայներուն մէջ՝ բաց ի ժողովուրդէն՝ կան բարձրաս-
տիճան անձինք, և նոյն իսկ ծիրանաւորներ: Սակայն
չարերն ալ կը պատժուէին Աստուծոյ արդարութենէն.
այսպէս ի Բարիզ Վարդարանի առաջին խորհուրդը մեկ-
նած ժամանակ, գունդագունդ բազմութիւն մտիկ կ'ը-
նէր երկիւղած հիացմամբ: Չորս լիրբ իմաստականեր,
ինքզինքնին անշուշտ մտաւոր արժիւններ կարծելով,
կը ծաղրաբանէին. քարոզիչը մարգարէական հոգևով
գոչեց. «Իմ ունկնդիրներէս անոնք որ դարձի գալ չեն
ուզեր, վաղը երեկոյ մեռած պիտի ըլլան:» Արդարև
հետեւեալ օրը երկու առ երկու կռուելով, չորսն ալ
չարաչար սպաննուեցան: Երկինք երկրի միացաւ պան-
ծացնելու համար այս մեծ կուսակրօնն:

(*) Vie de S. Dominique, par le T. R. P. Lacordaire.

Ինչպէ՞ս կարելի էր որ քաղաքակիրթ մարդկու-
թիւնը չփառաւորէր զայն : Աւետարանական բոլոր ա-
ռաքինութիւնք փայլեցան իւր վրայ գերագոյն աստի-
ճանով : Այնչափ անկեղծ ու խորին էր իւր խոնար-
հութիւնն որ ո՛չ միայն կը խորշէր ամէն տեսակ սչա-
տիւէ ու տիտղոսներէ, այլ նաև ուրախութիւն կը
գտնէր նախատինքի և արհամարհանքի մէջ : Երբ կ'եր-
թար քարոզելու, այնինչ կը նշմարէր հեռուէն գիւղը
կամ քաղաքը, ի ծունր իջնելով գետինը կը համբու-
րէր, և կ'ըսէր հոգւոյն բոլոր անկեղծութեամբ. «Ինձ
նման ապերախտ ու անարգ մեղաւոր մը հոս մտնե-
լուն համար, չըլլա՞յ, Աստուած իմ, որ պատժուի խեղճ
ժողովուրդը :»

Անսահման էր իւր սէրն Աստուծոյ և ընկերին .
ամէն ինչ կը սկսէր, կը շարունակէր, կը վերջացնէր
սիրով : Իր կեանքն ամբողջ անձնուրացութեան, կամա-
ւոր չարչարանաց հրաշալիք մը եղաւ, որովհետև սէրը
կը դիւրացնէր իրեն՝ ամենէն դժուարին և տաժանելի
իրերը :

Եւ ի՞նչպէս չզմայլիլ իւր սիրոյն առ Ս. Աստուա-
ծածին՝ ցարդ ըստւածներն ու ըստելիքներ ոչինչ են
իրականութեան առջև, զոր հրեշտակի մը գրիչը կրը-
նայ նկարագրել ըստ արժանւոյն : Այսպէս եղած է
միշտ և պիտի ըլլայ ճշարիտ սուրբերու համար. ո՞վ
կրնայ չափել սէրը Բոնավենդուրաներու, Նարեկացիներ-
ու, Շնորհալիներու, Հերման-Յովսէփներու, Յովսէփ
Կոպերտինեաններու, Բեռնարդոսներու, Թերեզաներու,
Մարիամ ա'Ակրետաներու և այլոց բազմաց :

Չէր յագեցնար երբեք օրհնելէ օգոստոսիառ Տիրու-
հին երկնի և երկրի, երբեք չէր քարոզէր առանց հըռ-
չակելու անոր գթութեան և «պաղատագին ամենակա-

բողոքեան» սքանչելիքներն: Իւր երջանկութիւնը պի-
 տի ըլլար արիւնը թափել ի պաշտպանութիւն անոր
 փառաց և առանձնաշնորհմանց: Վարդարանի եղբայ-
 րութեան ընդունելով 4—5 միլիոն անդամներ, նոյն
 չափով աւելցուց անոր ծառայներու թիւը: «Գեղեցիկ
 Սիբոյ Մայրն» ալ կը փոխարինէր իրեն՝ արժանի եղա-
 նակաւ: Ի՞նչ գերտգանց շնորհքներ ընդունեց Փրկչին
 կենարար Սրտէն՝ իւր սիրելւոյն հոգին եւս աւելի օժ-
 տելու և գեղեցկացնելու համար: Որչա՛փ անգամներ
 օգնեց անոր տագնապալից ժամերու մէջ, ուր մարդ-
 կօրէն օժանդակութիւն անկարելի կը թուէր: Որչափ
 անգամներ պահեց ու պահպանեց թշնամեաց որոգայթ-
 ներէն: Որչա՛փ անգամներ իւր կուսական ոտից ներ-
 քեւ փշրեց խորտակեց սկզբնաչար բանսարկուին դա-
 րանները դժոխային: Քանի՛ քանի՛ անգամներ հրաշիւք
 և տեսիլքներով յայտնեց իւր գերագոյն մտերմու-
 թիւնն անոր անձին կամ որդւոց, այս վերջինները
 ցոյց տալով գուրգուրանօք ժողովուած իւր արքայա-
 շուք վերարկուին ներքեւ, իբր առհաւատչեայ իւր մայ-
 րենի անեզր գորովանաց:

Գերբնական Հաւատոյ մաքրութիւնը պէտք է
 ունենայ հասկնալու համար իւր զայրոյթն ընդդէմ մո-
 լորութեանց: Նոր Փարիսեցիք գուցէ գայթակղին իր-
 մէ, բայց ի՞նչ փոյթ... հիւները միթէ չգայթակղեցա՞ն
 Յիսուսէ: Այնչափ բուռն էր Դէմինիկոսի ատելութիւն
 ընդդէմ հերետութեան որչափ մեծ էր նախտնձն հոգի-
 ներու փրկութեան, վասն զի հերետիկոսութիւնն էա-
 պէս հոգեսպան է: Դժոխոց դռները կը բանայ լայնօ-
 րէն ո՛չ անհատից առջևեւեթ, այլ և ժողովրդոց և
 տէրութեանց, և այս, ափսո՛ս, դարերու տեւողութեամբ
 յաճախ:

Մօտ էր ժամն յորում վսեմ առաքեալը պիտի թողուր մեղաց ու թշուառութեանց այս տխուր աշխարհը: Հրեշտակ մը գալով աւետեց այս լուրը, զոր սուրբը ընդունեց անպատմելի ցնծութեամբ և մխիթարութեամբ: Ընդհանրական խոստովանանքը կատարելէ վերջ, փափագեցաւ ընդունիլ Ս. Հաղորդութեան և Վերջին Օծման խորհուրդները: Երբ իւր հայրական խրատներն աւետեց իւր որդւոց, լի օծութեամբ և գերբնական հոգւով, որ արցունք կը խլէին բոլոր աչքերէ, դարձաւ առ խաչելեալն Յիսուս և առ Ս. Աստուածածին, անոնց յանձնելով իւր ներկայ ու ապագայ աշակերտներն: Իւր երկրպագելի Փրկիչը և Կուսամայրն՝ երկնային զօրաց գունդերով եկան ընդ առաջ, երբ քահանայն կը կարդար մահամերձի աղօթքն»

Իւր ձեռներն ու աչքեր վերցնելով դէպի երկինք, սրովբէաշունչ սիրով բոցավառ՝ աւանդեց իւր ամբիժ հոգին, վայելելու համազ երանութիւնն որ սկիզբ ունի, բայց ո՛չ երբեք վախճան: Ուրբաթ օր մ'էր, 6 օգոստոսի 1221, յիսուն տարեկան հասակի մէջ:

Ե.

Նկարագրով էր զուարթամիտ և հեղահամբոյր, սրտիւ զգայուն, դէմքով գեղեցիկ, միջահասակ, թեթեւօրէն կարմրայտ, աչքերը գրաւիչ, ձայնը ներդաշնակ, ազնուաշեշտ և հնչուն: Մազերը պահած էր ամբողջապէս, որոց մէջ կ'երեւէին սակաւաթիւ ճերմակներ: Աղօթասիրութիւնը իւր տիրող առաքինութիւնն եղաւ, և իւր հրեշտակային քաղցրութեամբ աւելի խանդավառեց ամբոխները քան իւր հրաշքներով: Իւր ներկայութիւնն երկնային էակի մը ազդեցութիւնը կը

գործէր հոգիներու վրայ, երբ մեզաց ու մուրուսեան բուրսովին գերի եղած չէին անոնք:

Իր մահուանէ քիչ վերջ Քարողչած Կարգը տարածուեցաւ արագօրէն ամէն կողմ: Եղաւ ժամանակ յորում միայն Նաբոլիի մէջ ունեցան 18 վանք այրերու և 10 վանք հաւատաւոր կուսանաց: Եթովպիոյ վանքերէն մին կը պարունակէր 9000 քահանայ և 3000 աշխատաւոր եղբայրներ: Արեւմուտքէն արեւելք, հիւսիսէն հարաւ լսուեցան այս հրալեզու առաքեալները, և անոնց ամենէն նշանաւոր հեղինակներու գործերը թարգմանուեցան գրեթէ բոլոր քաղաքակիրթ լեզուներու: Եթէ տուած ըլլար մեզ Ս. Թովմաս Ա. քահանային միայն, քրիստոնէական աստուածաբանութեան իշխանն անհաւասարելի, խորհող մարգկութեան անմուռանալի և անհուն երախտագիտութեան արժանի եղած պիտի ըլլար արդէն: Բայց դեռ ո՛րքան ուրիշներ, որոնք փայլեցան հանճարով և սրբութեամբ. Մեծն Ս. Ալբերդոս, անհամեմատօրէն բեղմնաւոր, Վինչենցիոս Պովէի, որոյ ծովածաւալ հմտութիւնք կը զարմացնեն ամենէն գիտունները, Ս. Անտոնինոս, Փլորենտիոյ արքեպիսկոպոսը քաջածանօթ:

Ս. Վինչենցիոս Ֆէրէրեան, բեմբասացներու ամենէն սքանչելագործը, և սքանչելագործներու ամենէն ճարտարախօսը, Նոէլ Ազեքսանդր և այլք բազումք:

Տասնեւիններորդ դարու մէջ, և քսաներորդի առաջին քառորդին, Յրանսայի ամենէն քաջահմուտ և պերճախօս քարոզիչներն եղան Ս. Դոմինիկոսի որդիները, Հենրիկոս Տիտոն, Յակոբոս-Մարիամ Մոնսապրէ, Էդուուո, Օլիվիէ, Սերդիլանժ, Ժանվիէ, և հրաշալիքն արծուեթռիչ պերճախօսութեան, Հայր Հենրիկոս-Դոմինիկ Լագոուտէր, մրցակիցը Պոսիւէներու և Ոսկեբերաններու:

Ուխտը տուած է ցարդ 4 Պապ, 70 ծիրանաւոր, 160 արքեպիսկոպոս և գրեթէ 1000 եպիսկոպոս: Բազմաթիւ են նաև մարտիրոսք, ու պաշտօնապէս ընկալեալ Սուրբք ու երանելիք: Բաց ի վերոյիշեալներէ՝ գլխաւորներն են Ս. Պետրոս Վերոնայի, Ս. Լուդովիկոս Պերդրանտոյ, Ս. Ռէմոն տը Բեննաֆոր, Ս. Սերաստիանոս Վալֆրէ, Երանելի Բարթողիմէոս Սրբոյն Դոմինիկոսի, Երանելի Փրանկիսկոս Բոզաուայ, Երանելի Ալէն տըլա Ռոշ, և Սրբուհիներն են Կատարինէ Սենացի, Իմէլտա, Վարդուհի Լիմացի, Կատարինէ Ռիչչի և այլք: (*)

Եկեղեցւոյ թշնամիք հաւատաքննութեան խնդիրը զէնք են ըրած՝ առանց մտածելու թէ այդպիսի ատեանի մը հաստատութիւնը եղած է ո՛չ Դոմինիկեանց, այլ Գերագոյն Իշխանութեան ձեռօք, ժողովուրդներն անպաշտպան չթողլու համար չարաղանդներու առջև, և թումբ կանգնելու այն սրբապիղծ յանդգնութեան դէմ, որ կրօնքը պատրուակ մը կ'ընէ իւր կրից կամ շահուց: Զրպարտիչները չեն պատկառած ո՛չ իսկ սուրբերու հրեշտակային դէմքէն, և իրենց թոյնը ժայթքած են յաջ և յահեակ: Պատմութիւնը փոխանակ լինելու դպրոց մ'իմաստութեան՝ եղած է անոնց ձեռքը

(*) Լուրջ ընթերցողներու կը յանձնարարենք կարդալ Լ. Տիտոնի հետեւեալ գործերը. «La Foi et la Science» որ շատ մը նախապաշարումներ կը ջնջէ, եւ յանուն լուսաւորութեան շատախօսող խաւարասէր չղջիկներու խորհիլ կը սորվեցնէ: Կը յանձնարարենք մանաւանդ «Jésus-Christ»-ն, որ գլուխ-գործոց մ'է կուռ եւ ժուժկալ ոճոյ, ինչպէս եւ անկողմնակալ եւ առողջ գիտութեան. մին այն յաղթական պատասխաններէն որք տրուած են հին եւ նոր անհաւատներու, գիտութեան եւ քննադատութեան դիմակին տակ՝ ստուծիւն եւ իմաստակութիւն տարածողներու, Կեղսոսէ եւ Պորփիրէ մինչեւ Սդրաուս եւ Էռնէսդ Ռընան:

գողցես հանք մ'անսպառ ուրկէ առատօրէն կը քաղեն
 սուտ և զրախօսութիւն: Եւ այդու իրաւունք սուած
 են վսեմ մտքի մը, Յովսէփ տը Մէսդրի՝ գրելու
 «Պատմութիւնը դարերէ ի վեր մշտապէս դաւանանութիւն
 մ'է նշմարելու քեան դէմ:»

Լազոռտէր իւր հոգեւոր Հօր կենսագրութիւնը կը
 վերջացնէ այս գեղեցիկ խօսքերով. «Այսպէս եղաւ
 կեանքը, մահը և յաւիտենական փառաւորութիւնը
 միոյն մարդոցմէ՝ ամենէն ձեռներէցն հանձարով, ամե-
 նէն գորովալիրն սրտիւ, որ երբեք գոյութիւն ունե-
 ցած ըլլայ...: Շատեր ամեն ինչ կ'անգիտեն անոր մա-
 սին, բաց յայնմանէ թէ հաւատաքննութիւնը հնարեց
 և թէ Ալբիկեանց պատերազմին վարիչը եղաւ. երկու
 բաներ այնչափ կատարելապէս սխալ որ հետաքրքրա-
 կան խնդիր մ'է մարդկային մտքի պատմութեան մէջ
 գիտնալ թէ ի՞նչպէս հաւատալի եղան: Ջատագովու-
 թիւնը նախատինք մ'է, որուն պէտք չունի այս մեծ
 մարդը: Բաւ համարեցի գրել իւր կենաց դէպքերն այն-
 պէս ինչպէս որ ժամանակակից յիշատակարանք մեզ
 մատուցին, և ամէն վիճաբանութեան փոխարէն կ'ամ-
 րանամ սոյն անպարտելի յիշատակարաններու ետեւը:
 Ո՛վ որ պիտի խօսի Ս. Գոմինիկոսի մասին այլապէս
 քան զոր ըրի ես, պիտի խնդրեմ իրմէ տող մը ժԳ.րդ
 դարէն, և եթէ չափազանց բազմապահանջ գտնէ զիս,
 պիտի շատանամ մէկ բառով միայն»:

Խօսքեր որոց վրայ կ'արժէ որ խորհինք, եթէ չենք
 ուզեր անարգ կեղծարարներու զոհերն ըլլալ, և եթէ
 ազնուօրէն փառասէր ենք մեր միտքը սնուցանելու
 ճշմարիտ գիտութեամբ և անկողմնակալ քննադատու-
 թեամբ:

31 Մայիս 1934

Ի Տօնի Աստուածամօր
 Սուրբ Սրտին Յիսուսի

ՀՈԳԵԻՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱԽԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

İBB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0623

255.07.02.01.06.00/

